

Tekst 5 Taalpolitie spelen is niet pedant, maar een ode aan de rijkdom van de taal

(1) Een oude, allang besliste oorlog herleeft op de pagina's van de *Volkscrant*. Hij sluimerde allereerst in de bespreking door Djuna Kramer van Taalpolitie, de podcast waarin Philip Freriks en ik taal behandelen als een wet die we dienen te handhaven met boetes en handboeien. Dat is het ene kamp van de strijd, de 'prescriptieve' school die taal ziet als een voorschrift. De andere opvatting wordt perfect door Kramer verdedigd: "Taal is altijd in beweging, dus observeer haar en laat je verwonderen, in plaats van politieagentje te spelen." Dat is de positie van de 'descriptivisten'.

(2) Die laatsten zijn de oorlog aan het winnen, constateerde Elma Drayer vervolgens in haar column. Ze citeert met verbijstering linguïsten die spelfouten bij scholieren willen toestaan, die vinden dat "iedereen moet schrijven zoals ze dat zelf wil". Het zijn opvattingen die perfect aansluiten bij onze volksaard, allergisch voor elitaire voorschriften. En dus ligt de taal-snob in de touwen. Wie maakt zich nog druk om 'beter als'? Mensen zeggen het, dus het is taal, dus het is goed. Logisch, toch?

(3) Toch? In zijn essay *Authority and American Usage*¹⁾ demonstreerde David Foster Wallace eens dat strikt descriptivisme bepaald niet zaligmakend is. Dat een taal ongeveer vastgelegd moet worden, is vanzelfsprekend. Je moet haar kunnen leren, en taal moet ondubbelzinnig kunnen zijn in juridische

en organisatorische contexten.

Geen probleem: descriptivisten noteren misschien geen taalregels, maar wel taalgebruik. Oké, zegt Wallace, maar wiens gebruik dan? Van iedereen? Onmogelijk.

(4) Een kilometer aan taaladministratie is nog onvoldoende om ook maar een fractie van alles uit een taalgebied bij te houden. Dus dan kom je hoe dan ook terecht bij een ongeveer representatieve doorsnede van de betreffende taalgroep, een werkbare consensus, kortom: een woordenboek en wat grammaticaregels. Terug bij af. Dat is eigenlijk ook meteen alles wat de prescriptivisten zeggen: dat het praktisch is om afspraken te maken – niet bijster radicaal in vergelijking met het salonfähige descriptief-fundamentalisme van de post-moderne linguïstiek.

(5) Maar is het ook nuttig om precies te zijn? Taalpolitie te spelen? Dat is immers het punt waarop de discussie zoveel woede oproept. Voor de descriptivist (de Nederlander) is de prescriptieve houding respectloos, en liefdeloos tegenover taal in de praktijk, échte taal. De descriptivist eert immers een levend wezen, de prescriptivist een mausoleum van kille regels.

(6) Maar is dat wel zo? Voor mij zijn taalplezier en -ergernis onvermijdelijk twee kanten van dezelfde medaille die we 'taalgevoel' noemen. Genieten van een mooi woord of een knap opgebouwde zin vereist immers hetzelfde oog dat dt-fouten een gat in de pagina ziet branden,

85 hetzelfde oor dat pijn doet wanneer
iemand 'zich' iets beseft.
(7) Voor mij is descriptivisme juist
liefdeloos, een soort taalnihilisme.
Daarin meen ik de statistieken aan
90 mijn zijde te hebben. Een kwart van
de vijftienjarigen dreigt functioneel
analfabeet te worden, boven op de
bijna drie miljoen laaggeletterden
die we al hebben. De helft van hen
95 ziet lezen als tijdverspilling. Wat het
eerst kwam, maakt niet uit: feit is
dat taalgevoel en -plezier hand in
hand komen en gaan.
(8) 'Taalzwakken' doen onder-
100 tussen op allerlei manieren niet
mee in de samenleving. De domi-
nante taalcultuur is namelijk die
waarin alles wordt geregeld, be-
sproken, bedacht. Wie beweert dat
105 die mensen geen probleem hebben
(taal is immers een constructie!), is
wérkelijk elitair. Descriptivistische
taalwetenschappers zien zichzelf
als inclusieve democraten, maar ze
110 zijn als de miljonair die gelooft in de
zelfredzaamheid van de mens: een
linguïst houdt zich inderdaad wel
staande in een regelarm Neder-

lands, maar een laaggeletterde die
115 niet meekan in de arena van de
consensustaal, heeft niets aan de
leugen dat die niet bestaat.
(9) Want taal is moeilijk. De regels
zijn oneindig en ingewikkeld, omdat
120 we het hele scala aan menselijke
belevingen, emoties en praktische
kwesties erin kwijt moeten. We
hebben met de taal een gigantische
kathedraal aan nuances, geboden,
125 verboden en uitzonderingen opge-
trokken, allemaal om onszelf er
maar volledig in te kunnen her-
kennen.
(10) Daarom doen fouten ertoe: het
130 fijnmazige netwerk van betekenis-
sen en betekenaars is kwetsbaar,
en met een beeldenstorm als die
van de descriptivisten gaat niet
alleen taal, maar ook gelijk beteke-
135 nis verloren. Daarmee verdwijnt een
deel van onszelf, omdat we dit deel
niet meer adequaat kunnen uitdruk-
ken. Daarom is (met een knipoog)
'taalpolitietje spelen' geen simpele
140 pedanterie maar spelplezier, en een
ode aan de rijkdom van de taal.

Gijs van Engelen, de Volkskrant, 31 januari 2023

Gijs van Engelen is historicus, schrijver en podcastmaker.

noot 1 vertaling: Autoriteit en Amerikaans gebruik

Afbeelding 6

Lectrr (Lectrrland bvba)